

Владислава Барнякова

Національний університет «Киево-Могилянська академія»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕМОЦІЙНИЙ КОНЦЕПТ» У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Статтю присвячено проблемі дослідження емоцій у контексті сучасної лінгвістичної парадигми. Емотивність репрезентовано як лінгвістичну складову емоційності, що зводиться до семантичного тлумачення емоцій. У роботі висвітлено актуальні питання лінгвістики емоцій як одного з провідних напрямів у сьогочасному мовознавстві, а також розглянуто особливості дослідження та репрезентації емоційних концептів.

Ключові слова: емоція, лінгвістика емоцій, емотіологія, емотивність, експресивність, емоційність, емоційний концепт.

The article is devoted to the problem of studying emotions in the context of the modern linguistic paradigm. Emotiveness is regarded as a linguistic component of emotionality, which is reduced to the semantic interpretation of emotions. The paper deals with the topical issues of linguistics of emotions as one of the leading trends in current linguistics, as well as the peculiarities of research and representation of emotional concepts.

Key words: emotion, linguistics of emotions, emotiology, emotiveness, expressiveness, emotionality, emotional concept.

Людина та її емоції нероздільні: людська свідомість не лише здатна продукувати та фіксувати інформацію, а й, сприймаючи та передаючи повідомлення, відчувати при цьому різноманітні почуття, переживати різні емоційні стани, що відображаються в мові. Інтерес лінгвістів до вивчення різних способів зображення

емоцій у мові призвів до появи нового напрямку досліджень – лінгвістики емоцій, або емотіології.

Широке коло дослідників лінгвістичної науки (А. Вежбицька, Дж. Лакофф, М. Джонсон, В. В. Леонтьєв та ін.) зосереджувалися на проблемах антропоцентризму, що передбачало вивчення мови в безпосередньому зв'язку з людиною. У другій половині ХХ століття розгорнулася ціла полеміка щодо визначення та класифікації експресивних мовних засобів. Зміна парадигм завжди дає поштовх новим підходам, тому сучасна когнітивно-дискурсивна парадигма також спровокувала нові дослідження в царині емотіології.

Переконливим є визнання емотіології наукою, що вивчає вербалізацію, прояв та передання емоцій. Згідно з цією теорією, емоції тісно пов'язані з когнітивними процесами, взаємозв'язок яких пояснюється так: когніція породжує емоції, а вони (емоції), своєю чергою, мають вплив на когніцію, вплутуючись у всі аспекти когнітивної діяльності. Так, один із найвідоміших швейцарських лінгвістів Ш. Баллі запровадив нові теорії та методи аналізу емотивності мовлення, зокрема нову концепцію стилістичних ефектів [1, с. 34]. За словами дослідника, кожен знак має своє значення, а також супроводжується додатковими відтінками, що виникають на підставі асоціацій з попереднім використанням цього знака. Сучасні лінгвісти використовують термін «конотації», щоб описати стилістичні афекти в мовленні, відрізняючи їх від семантичної денотації [2, с. 45]. Ш. Баллі виявив, що у мові переважає саме емотивний аспект [1, с. 134].

Емотивну функцію мови розглядають як здатність за допомогою висловлювань виражати психічний стан носія мови, його почуття та емоції, особисте ставлення до теми, суб'єкта, співрозмовника та ситуації самої бесіди. Це означає, що емоції є поєднанням афекту та розуму, короткотривалим емоційним станом, і що їх «особистісний» характер є універсальним. Однак

питання про те, чи застосовується ця універсальність до людей різних національностей, залишається дискусійним.

Досліджуючи категорію емотивності, важливо також виділити емотивну лексику, яка складається з емоційно забарвлених слів і прямо виражає емоції, а також лексику емоцій, яка представлена словами, значення яких утворюють терміни про емоції. Необхідно чітко розрізнити три поняття: емотивність, експресивність та емоційність. Емоційність можна описати як вразливість індивіда до важливих подій і ситуацій та його емоційний відклик на них. Оскільки емоційність є психічним явищем, вона виражається через мовне явище – емотивність, що складається з комплексу семантичних компонентів, спроможних незалежно відобразити емоційність як реалію психіки. Інакше кажучи, емотивність трактується як лінгвістичний складник емоційності, що зводиться до семантичного тлумачення емоцій. Якщо йдеться про експресивність, то цей термін ми визначаємо як властивість мовних прийомів впливати на аудиторію та пробуджувати у неї певні емоції. Однак експресивність може мати суто логічну складову і не завжди бути емотивною. Проте спостерігається міцний зв'язок поміж експресивністю й емотивністю, що висвітлює широке застосування дефініції «емоційно-експресивний» у лінгвістичних працях.

Емоційні концепти неможливо об'єднати в єдине ціле, оскільки вони мають визначену структуру й представлені як вербально, так і невербально. Невербальні знаки, які виражають емоції, здебільшого мають акціональний характер. А невербальні вираження емоцій здебільшого зосереджені на бажанні та виконанні дії, і цей тип комунікації працює, оскільки він спрямований на те, щоб швидко й ефективно вплинути на одержувача для досягнення певного результату. Вербалізовані концепти емоцій є етнокультурно обумовленими, структурно-смысловими утвореннями, які ґрунтуються на понятійній засаді та містять куль-

турну цінність, що функціонально заміщає однопорядкові об'єкти під час рефлексії та спілкування, тому вони породжують ретельне ставлення до них індивіда.

Аналіз вищезазначених робіт дає нам змогу розкрити складність вербалізованих емоційних концептів, класифікацію яких можна розглядати по-різному. З погляду лінгвістичного оформлення, вербалізовані концепти емоцій базуються на словниковому статусі ключового слова, що номінує певний емоційний концепт. Також важливими є момент появи та використання відповідної лексеми, діяльність домінанти емоції, а також її семасіологічний стан. Концепти емоцій можуть бути представлені з погляду дискурсу як засобу їх вербального прояву, а також їх значущості для всіх націй. З урахуванням зазначеної класифікації вербалізованих емоційних концептів, можна виділити такі їх види: базові та периферійні; наукові, побутові та художні; етнічні, групові та універсальні.

Очевидно, що емоційна ідеосфера (концептосфера) — це гнучка, змінна й нестійка семіотична система, що розвивається під впливом як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних факторів.

Для моделювання відокремлених концептів та ідеосфери емоцій загалом використовують відповідний лексикон. Оскільки на сьогодні все ще немає загальноприйнятої класифікації емоцій, це робить процес диференціації емоцій більш складним.

Отже, тісний зв'язок між емоціями та когнітивними процесами дає змогу мові ефективно відображати емоції. Вираження емоційного досвіду мовця розташовується у смисловій будові слова. Водночас слово містить ідею про емоцію, яка зберігається в ньому. У мовленні виражається не сама емоція, а певна її ідея або концепт, що є складною лексико-семантичною одиницею, яка ґрунтується на поняттєвій основі та містить не тільки поняття, а й культуру цінність.

Список використаних джерел

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / пер. Т. В. Вентцель и др. Москва : Изд-во иностр. лит., 2001. 416 с.
2. Єфімов Л. П., Ясінецька О. А. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз : навчальний посібник. Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. 124 с.